

3 Deelruimte Zuidelijke Flank

Fort Broechem

Adres:
Steenweg op 't Fort z.n., Ranst

Eigendom:
Campus Vesta

Contact:
Contact bij provincie: Guy Celis
Dienst patr.beheer prov. Antwerpen (03 240 67 70)

Status:
Bouwkundig erfgoed (ID: 84257)

Beheerovereenkomst:
/

Historische beschouwing

Defensiesysteem, ligging:

Buitenlinie.

Periode, ontwikkeling:

Aanleg en bouw 1909-1914, nog niet voltooid bij uitbreken van WO I.

Primaire relatie/acces:

Het fort ligt in een bocht van de Steenweg en kon deze weg afsluiten, daarnaast was het fort bedoeld om de Netevallei in oostelijke richting te bestrijken.

Ruimtelijke context en herkenbaarheid:

Vanop de N14 is het fortdomein moeilijk herkenbaar door industriegebouwen die het zicht belemmeren. Vanuit het noorden is het domein duidelijk herkenbaar door de vlakke agrarische omgeving.

Bebouwing:

Bebouwing van ongewapend beton op trapeziumvormig forteiland. Fort van de 2e orde met samengevoegde caponnières.

Specifieke karakteristiek/bijzonderheden:

Goed zichtbaar zijn de toegangsbrug en de traditorebatterij daarachter, voorzien van pleisterwerk. Boven de rondboogvormige toegang fries met opschrift: "Fort de Broechem 1909-1912". Inslagen van Duitse granaten zijn zichtbaar.

Gaafheid, huidige staat:

Fortgracht vrijwel intact. Het gebouw is relatief intact, op de granaatslagen na.

Transformaties:

Info:

<http://inventaris.vioe.be/dibe/relict/84257>
Robert Gils, Vesting Antwerpen, Deel 2, De Pantservesting 1885 – 1914, Erpe 1998
Bart Legroux, Fort Breendonk, bouw en militair concept 1906-1914, 2005
Van Nunen & Seegers

Bestaande toestand

Ruimtelijke context:

Het fort ligt net ten noorden van het valleigebied van de Kleine Nete in een vrij sterk versnipperd landschap met veel woonlinten, intensieve landbouw met ook serreteelt, de dorpskern van Broechem in het westen, ... In het zuiden sluit het fort aan op een KMO-zone die nog verder wordt bebouwd. Het valleigebied van de Kleine Nete is een belangrijke ecologische corridor maar er zijn tussen het valleigebied en het fort maar weinig verbindende elementen aanwezig.

Gebruik:

Enkel door de militairen in gebruik voor 'search en rescue'-oefeningen (jaarrond). Bestemming gewestplan: militair gebied (1400) en gebied voor gemeenschapsvoorzieningen en openbaar nut (0200).

Toegankelijkheid:

Het fort van Broechem ligt in de nabijheid van de N14, en wordt ontsloten door de Steenweg op 't Fort. Er loopt een wandelpad rondom de buitenzijde van de fortgracht. Het fortdomein zelf is ontoegankelijk. De oorspronkelijke ingang wordt thans niet meer gebruikt daar de fortbrug deels verdwenen is. De huidige ingang ligt int het zuiden.

Vegetaties:

- Bos: groot deel bebost met zwak ontwikkeld eiken-berkenbos
- Grasland: delen met mesofiel hooiland (glanshaververbond) en verruigd grasland met struik- of boomopslag
- Fortgracht: eutrofe plas. Opp.: 4,81 ha
- Bijz. soorten: Tongvaren

Vleermuizen:

Een belangrijke overwinteringspopulatie tot 385 dieren met vooral Baard/Brandts vleermuis en ook Watervleermuis, Brandts vleermuis, Gewone grootoovleermuis, Gewone dwergvleermuis en Franjestaart. Er is een kleine populatie (tot 10 ex.) Ingekorven vleermuis aanwezig. De overwinterende vleermuizen komen voor verspreid over het gehele fort voor. Gegevens van het voorkomen van vleermuizen tijdens de zomer- en in de zwermperiode ontbreken.

Overige fauna:

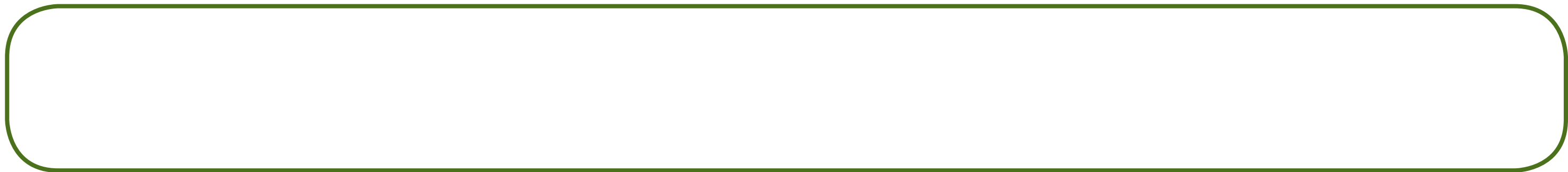
Ransuil was er recent broedvogel, Ijsvogel.

Ecologische waardering:

Een zeer belangrijke overwinteringsplaats voor vleermuizen en binnen de fortgracht een natuurrijke zone.

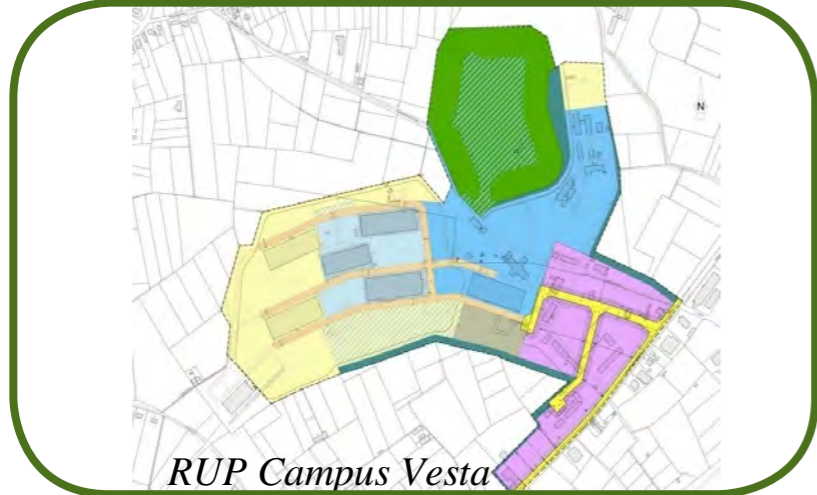
Knelpunten:

Bepaalde verstoring tijdens de wintermaanden. In de toekomst kan eventueel bijkomende verstoring optreden door intensiever gebruik van de ondergrondse delen door de nabijgelegen brandweer en politieschool.

RUP Campus Vesta:

Er is het gemeentelijk RUP Campus Vesta opgesteld (voorlopige goedkeuring door gemeenteraad Ranst in mei 2010) voor het fort en omgeving waarin onder meer het fort een herbestemming krijgt (zie ook figuur). De fortgracht krijgt de bestemming 'zone voor natuur met cultuurhistorisch waardevol karakter in militair gebied' en het gebied binnen de fortgracht krijgt de bestemming 'zone voor natuur met cultuurhistorisch waardevol karakter met medegebruik voor openbaar nut in militair gebied'.

Figuur: RUP

Fort Broechem

- : fortdomein
- : water
- : vegetatie/bomen
- : weg
- : pad voetgangers
- : talud
- : bebouwing
- : restanten fort
- : geen toegang

Fort Kessel

Adres:
Fortstraat z.n., Kessel, gem. Nijlen

Eigendom:
Aangekocht door de gemeente Nijlen in 1973.

Contact:
Dienst ruimtelijke ordening gemeente Nijlen (03 410 02 70)
urbanisatie@nijlen.be

Status:
/

Beheerovereenkomst:
samenwerkingsovereenkomst tussen gemeente, Gidsenwerking Fort Kessel, Natuurpunt Beheer vzw en Agentschap voor Natuur en Bos (ANB).

Historische beschouwing

Defensiesysteem, ligging:
Buitenlinie, gelegen aan de oostzijde van de stad.

Periode, ontwikkeling:
Aanleg en bouw 1909-1912. In 1939 werd het fort aangepast en in het kader van de mobilisatie opnieuw ingeschakeld in de militaire verdediging, nadien oefenterrein.

Primaire relatie/acces:
Het fort wordt ontsloten via de Fortstraat die aantakt op de Stationssteenweg. Aan de noordkant loop de spoorbaan die door het fort gedekt werd.

Ruimtelijke context en herkenbaarheid:
Vanuit de Groeshoeve is het fortdomein redelijk goed herkenbaar. Vanaf de Grotesteenweg minder, daar een bomengroep het achterliggende fortdomein wat camoufleert. Het geheel is door de gracht, de bebouwing en de wallen goed herkenbaar. Het fort is aan het eind van de Fortstraat gelegen.

Bebouwing:
Bebouwing van ongewapend beton op driehoekig forteiland. Fort van de 2de orde met aangehechte reverscaponnière. Goed zichtbaar zijn de

toegangsbrug en de traditorebatterij daarachter, voorzien van pleisterwerk met blokken op de hoeken.

Specifieke karakteristiek/bijzonderheden:
Boven de rondboogvormige toegang het opschrift 'Fort de Kessel 1909-1912'. In het fortgebouw bevinden zich originele Belgische en Duitse opschriften uit WO I. Forteiland en gebied buiten de gracht en zijn van de meeste bomen ontdaan.

Gaafheid, huidige staat:
Fortgracht en bebouwing intact, glacis bewaard.

Transformaties:

Info:
Robert Gils, Vesting Antwerpen, Deel 2, De Pantservesting 1885 – 1914, Erpe 1998
Bart Legroux, Fort Breendonk, bouw en militair concept 1906-1914, 2005
<http://www.kesselfort.net/>
<http://inventaris.vioe.be/dibe/relict/3093>
Theeuws B., Fort van Kessel toont geheimen, Nieuwsblad, editie Antwerpen, 30 augustus 1996, p. 14

Bestaande toestand

Ruimtelijke context:
Het fort is gelegen op de zuidrand van het valleigebied van de Kleine Nete maar is omgeven door de woonwijken van de gemeente Kessel. Aan de oostelijke zijde is het fort gebufferd door een boszone, aan de westelijke zijde ligt er een woonwijk vlakbij. In westelijke en noordelijke richting is er een vrij brede barrière tussen het fort en het valleigebied door de aanwezigheid van woonwijken. Een kleinere ecologische verbinding is er ten noordoosten van het fort aanwezig in de hoek van de Heidestraat en de spoorlijn. Hier is er een rechtstreekse verbinding naar het uitgestrekt boscomplex van het Hoogbos en naar het gevarieerd en bosrijk valleigebied van de Kleine Nete. In zuidelijke richting is de dorpskern van Kessel aanwezig wat een belangrijke barrière is naar het zuidelijker gelegen valleigebied van de Grote Nete.

Gebruik:
Het fort kent een gebruik als vleermuisreservaat (gedeelte van de rechter hoofdfrontgang en de saillanten 3 en 4 zijn permanent afgesloten tijdens de winterperiode) en militair erfgoed met wandelingen van 1 april tot 30 september (uitgez. reservaatdeel). Het gedeelte buiten de fortgracht is een wandelgebied en occasioneel is er een MTB-wedstrijd op en door het fort. Op de fortgracht kan worden gevist. Het fort behoort tot habitatrichtlijngebied. Bestemming gewestplan: recreatiegebied (0400).

Toegankelijkheid:
Het fortdomein ligt in de nabijheid van de Grotesteenweg (N13) en wordt ontsloten door de Grote Puttingbaan en de Fortstraat. Het fort is zeer vlot bereikbaar voor zowel auto's (parking op het domein), het openbaar vervoer (bus- en treinhalt op minder dan 500m) en fietsers. Er ligt een wandel- en fietspad rondom de buitenzijde van de fortgracht. Het fort zelf is op aanvraag toegankelijk onder begeleiding van een gids van 1 april tot 30 september. Tijdens de wintermaanden worden de rechter hoofdfrontgang en de saillanten 3 en 4 niet betreden. De bovengrondse delen zijn vrij toegankelijk.

Vegetaties:

- Bos: binnen fortgracht enkele kleine boszones en struweelopslag
- Grasland: grootste deel van fortdomein bestaat uit een vrij soortenrijk verruigd grasland
- Fortgracht: vegetatiearme eutrofe plas. Opp.: 5,07 ha
- Bijz. soorten: /

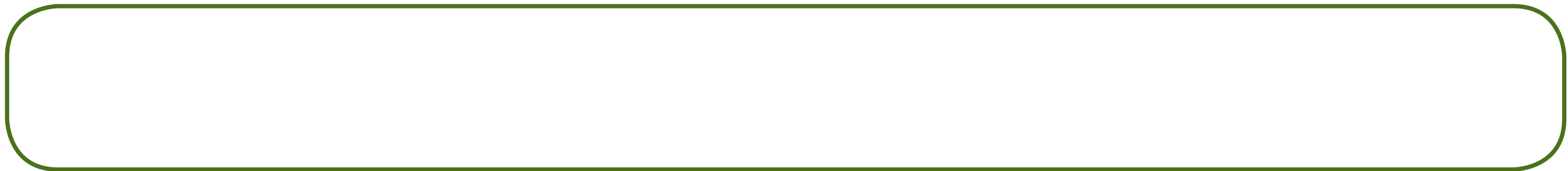
Vleermuizen:
Een grote overwinteringspopulatie tot 380 dieren met Baard/Brandts vleermuis, Watervleermuis, Grootoorvleermuis en Franjestaart en een grote populatie (tot 120 ex.) Ingekorven vleermuis. Het fort is dan ook samen met Fort Steendorp het belangrijkste fort in de fortengordel voor overwinterende Ingekorven vleermuizen. De vleermuizen overwinteren verspreid over alle ondergrondse delen van het fort. Er zijn lokale hoge concentraties in de rechterhoofdfrontgang, saillant 3 en saillant 4.

Er is een kolonie van overzomerende mannetjes Watervleermuis in het fort aanwezig en er zijn zomerwaarnemingen van Watervleermuis en Ruige dwergvleermuis. Zwermgedrag rond het fort is vastgesteld van de soorten Ingekorven vleermuis, Grootoorvleermuis en Baard/Brandtsvleermuis.

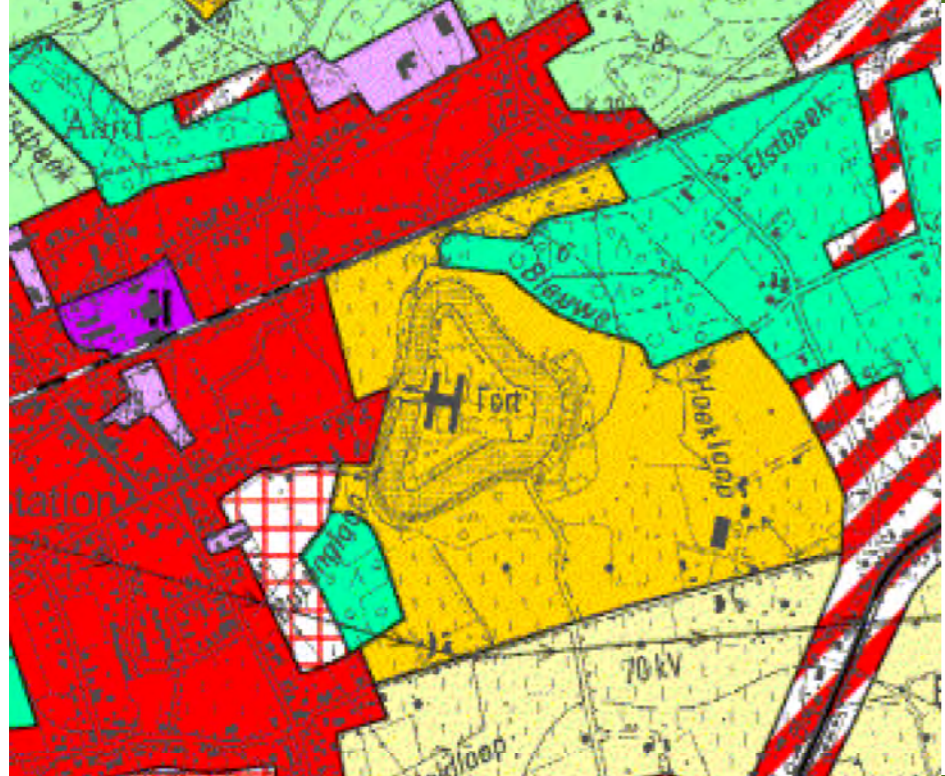
Overige fauna:
Broedgebied voor IJsvogel.

Ecologische waardering:
Zeer belangrijke overwinteringsplaats voor vleermuizen met een grote populatie Ingekorven vleermuizen.

Knelpunten:
Illegale betreding van het fort.

Gewestplan Luchtfoto

Wensbeeld

Figuur: Bestaande toestand

- Fort Kessel**
- : fortdomein
 - : water
 - : vegetatie/bomen
 - : weg
 - : pad voetgangers
 - : talud
 - : restanten fort
 - : mountainbike parcours
 - : spoorweg
 - : ingang

Luchtfoto

Fort Lier

Adres:
Fortweg 2, Lier

Eigendom:
Stad Lier sinds 1956

Status:
/

Contact:
Gino Verbiest

Beheerovereenkomst:
/

Historische beschouwing

Defensiesysteem, ligging:

Fort Lier maakt deel uit van de eerder gebouwde serie sperforten, maar werd later binnen de Buitenlinie getrokken. Het werd gebouwd als bruggehoofd in de Rupel-Netelijn, samen met fort Walem en ter verdediging van twee wegen.

Periode, ontwikkeling:

Aanleg en bouw 1873-1883, uitgebreid onder meer in 1890 met infanteriekazerne en draai- en hefkoepels. Daarvoor stond de bewapening buiten. In 1906 werd op de bakstenen gewelven ongewapend beton aangebracht, met name de hoofdcaponnière en geschutskoepels. In 1935 bunkers geplaatst. Bij de belegering in 1914 is het fort zwaar gebombardeerd.

Primaire relatie/acces:

Het fort wordt ontsloten via de Fortweg die is aangelegd vanaf de Schollebeekstraat. Op ongeveer gelijke afstand van het fort liggen de te verdedigen wegen: in het noorden de Berlaarsesteenweg en in het zuiden de Aarschotsesteenweg (N10).

Ruimtelijke context en herkenbaarheid:

Open buitengebied, weiland, het fort zelf valt daarin op als gebied met hoog opgaande bomen.

Bebouwing:

Hybride fort uitgevoerd in baksteen, versterkt met een betonlaag. Het forteiland heeft een trapeziumvorm. Een reduit ontbreekt. Op het binnenplein werd in 1890 een infanteriekazerne bijgebouwd. Naderhand is het fort van pantserkoepels voorzien. Het fort lijkt op fort Walem.

Specifieke karakteristiek/bijzonderheden:

Midden op het forteiland staat een infanteriekazerne uit 1890, jaartal in natuursteen op de voorgevel en natuurstenen details. Het fort is zwaar beschadigd tijdens WO I, dat is nog goed zichtbaar. De keelcaponnière bestaat uit baksteen met daarop heel duidelijk ongewapend beton. De oorspronkelijke toegang loopt over een brug met een beweegbaar gedeelte is aanwezig.

Gaafheid, huidige staat:

Redelijk, de meeste gebouwen staan er nog wel, maar sommige zijn in WO I zwaar beschadigd. Zij verkeren in matige/slechte staat.

Transformaties:

De huidige toegang loopt via een naast de brug aangelegde dam.

Info:

Robert Gils, Vesting Antwerpen Deel 1, Bakstenen Schoonheid 1830 – 1885, Erpe 1997
Robert Gils, Vesting Antwerpen, Deel 2, De Pantservesting 1885 – 1914, Erpe 1998
<http://inventaris.vioe.be/dibe/relict/10300>
<http://www.fortlier.be/historiek.htm>

Bestaande toestand

Ruimtelijke context:

Het fort ligt net ten oosten van het centrum van Lier en is omgeven door vrij intensief landbouwgebied met enkele kleinere bossen en een beperkt aandeel KLE's en boomrijen. Het fort zelf is omgeven door een vrij brede boszone. De verbinding met het noordelijk gelegen valleigebied van de Grote Nete is hoogstwaarschijnlijk erg belangrijk voor het fort. Dit valleigebied sluit net ten oosten van het centrum van Lier aan op het valleigebied van de Kleine Nete dat vrij bosrijk is en verder noordoostwaarts aansluit op de bosrijke zones ten noorden van het Albertkanaal. Naar het zuidwesten toe zijn er geen duidelijke ecologische corridors en zijn er heel wat barrières als de N10, serrecomplexen en het ontbreken van lineaire groenelementen of grotere waterlopen.

Gebruik:

Sinds 1989 is aan de schietclub Fort Lier (inclusief boogschieten/vissen annex radio-amateurs) toestemming verleend tot gebruik. Een groot deel van het fort is in gebruik door verenigingen (o.a. schietclub in het hoofdfrontgebouw), de meeste overige delen zijn in gebruik als niet officieel vleermuisreservaat. Op de fortgracht is een visclub actief. Openbaar nutsgebied.

Bestemming gewestplan: gebied voor gemeenschapsvoorzieningen en openbaar nut (0200) en natuurgebied (0701). Het fort is in habitatrichtlijngebied gelegen.

Toegankelijkheid:

Er is een toegankelijkheidsreglement voor het fortdomein (19 okt 2009) waarin onder meer bepaald is dat de organisatie van wedstrijden, evenementen, ...

tussen 15 oktober en 15 april verboden is. Het gebied binnen de fortgracht is enkel toegankelijk voor leden en bezoekers van de gevestigde clubs en stadsdiensten en onder begeleiding.

Rondgang:

Pad langs de binnenrand van de fortgracht. Op het terrein zelf staan grote hekken.

Vegetaties:

- Bos: fortdomein nagenoeg volledig bedekt met zwak ontwikkeld eiken-berkenbos en zuur eikenbos
- Grasland: centraal een kleine zone (0,04 ha) met schraal grasland (habitattype 6510)
- Fortgracht: grote eutrofe plas. Opp.: 6,50 ha
- Bijz. soorten: /

Vleermuizen:

Een overwinteringspopulatie tot 225 dieren met vooral Baard/Brandts vleermuis en Watervleermuis en beperkter Franjestaart. Er is ook een grote populatie (tot 44 ex.) Ingekorven vleermuis aanwezig. De vleermuizen overwinteren voornamelijk in de infanteriekazerne met bijgebouwen, de gang en koepel van saillant I, de linker halve caponnière, de verbindingsgangen met het hoofdfront, de verluchtungskanalen en meest linkse lokalen van het hoofdfrontgebouw en de geschutskoepel van de rechter halve caponnière. Gegevens van het voorkomen van vleermuizen tijdens de zomer en in de zwermperiode ontbreken.

Overige fauna:

/

Ecologische waardering:

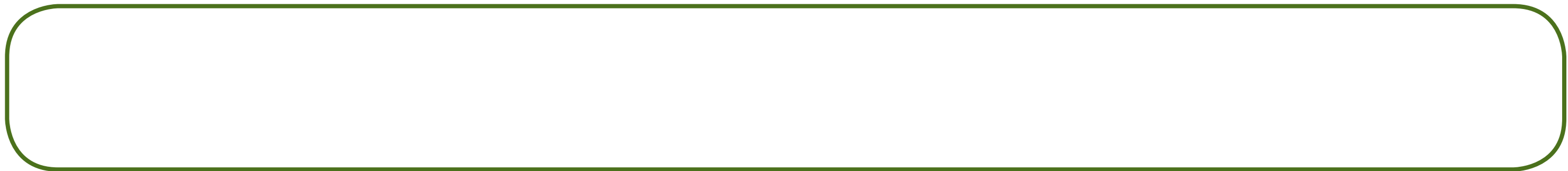
Een zeer belangrijke overwinteringsplaats voor vleermuizen met een grote populatie Ingekorven vleermuizen. Aanwezigheid van bos en open water in intensief agrarisch gebied.

Knelpunten:

Beperkte verstoring door aanwezige activiteiten. Er is een goede ruimtelijke scheiding tussen de gebruikte ruimtes door de clubs en stadsdiensten en de overwinteringsplaatsen van vleermuizen. Wel frequent verstoring in het deel vleermuisreservaat door illegale betreding.

Beleid:

Er is een beheerplan opgemaakt door het PIH.

Gewestplan

Wensbeeld

Luchtfoto

Figuur: Bestaande toestand

- Fort Lier**
- : fortdomein
 - : water
 - : vegetatie/bomen
 - : weg
 - : pad voetgangers
 - : talud
 - : fortrestanten zichtbaar
 - : fortrestanten ondergronds
 - : bebouwing
 - : ingang

Luchtfoto

Schans Tallaart

Adres:
Tallaart z.n., Lier

Eigendom:
Privébezit.

Status:
/

Contact:
Gino Verbiest

Beheerovereenkomst:
/

Historische beschouwing

Defensiesysteem, ligging:

Buitenlinie, tussen fort Lier en fort Koningshooikt. De ligging is in het relatief lage, door beken doorsneden gebied ten zuiden van Lier.

Periode, ontwikkeling:

Aanleg en bouw ca. 1910.

Primaire relatie/acces:

Schans aangelegd tussen de forten Koningshooikt en Lier in open gebied. Er is geen directe relatie met een acces.

Ruimtelijke context en herkenbaarheid:

Het beboste schansterrein is vanuit de omgeving als zodanig herkenbaar. De oorspronkelijke context van open, landelijk gebied is op hoofdlijnen bewaard gebleven.

Bebouwing:

Gebouw van ongewapend beton op ellipsvormig forteiland; aarddekking en bebost terrein. In 1914 is het gebouw opblazen en een ruïne.

Specifieke karakteristiek/bijzonderheden:

Door Belgische genietroepen tot ontploffing gebracht op 2 oktober 1914. Aan de noordwestkant van de schans ligt een militaire betonbaan. In de nabijheid bevindt zich een aantal bunkers van gewapend beton, deel uitmakend van anti-tankhindernis van de KW-lijn, aangelegd in 1939-1940.

Gaafheid, huidige staat:

De gracht is voor een deel aanwezig. De bebouwing ruïneus. De rechterflank van de schans is opgeblazen, hier zijn enkel nog puinblokken van overgebleven. De bunkers bevinden zich in goede bouwkundige staat (zelfs geen graffiti).

Transformaties:

Na opblazen in 1914 van het gebouw geen verdere transformaties op het terrein, buiten demping van een deel van de gracht.

Info:

<http://inventaris.vioe.be/dibe/relict/85618>
<http://inventaris.vioe.be/dibe/geheel/2710>

Bestaande toestand

Ruimtelijke context:

Gelegen in het open landbouwgebied, afgewisseld met enkele kleinere bospercelen, ten noordwesten van het dorpscentrum van Koningshooikt en in het midden tussen het gelijknamig fort en dat van Lier.

Gebruik:

Deels in gebruik voor stockage van materiaal (tegels, dakpannen, isolatie). Bestemming gewestplan: agrarisch gebied (0900).

Toegankelijkheid:

Geen vrije toegang.

Vegetaties:

- Bos: schansdomein is volledig bebost
- Grasland: /
- Fortgracht: eutrofe plas. Opp.: 0,5 ha
- Bijz. soorten: /

Vleermuizen:

Winterpopulatie van ca 20 dieren: Watervleermuis, Baard/Brandts vleermuis, Franjestaart, Gewone grootoorvleermuis. Geen zomer- of zwermgegevens beschikbaar (kennislacune). Keutelconcentraties doen echter zomerkolonie of op zijn minst zwermgedrag veronderstellen.

Overige fauna:

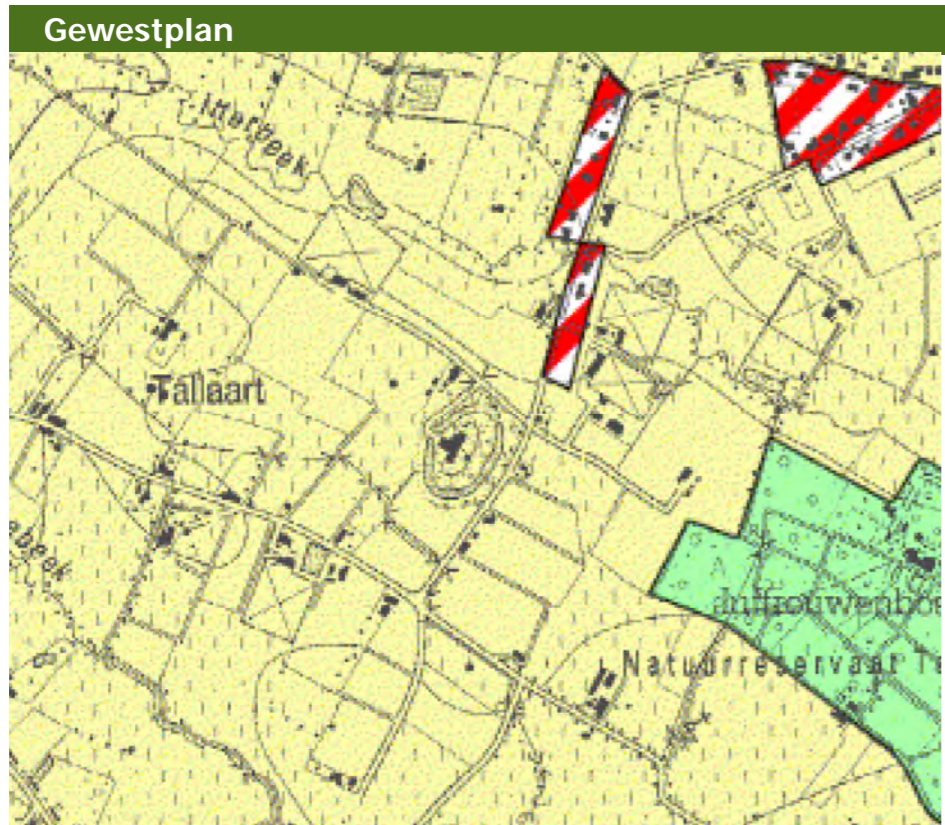
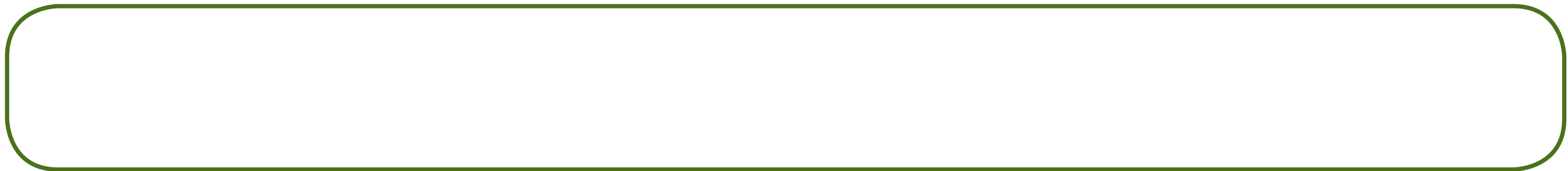
/

Ecologische waardering:

Boszone en open water zijn waardevol in intensief agrarisch gebied en vermoedelijk een belangrijke stepstone in een ecologisch vrij slecht geconnecteerde omgeving. Matig belangrijk overwinteringsgebied voor vleermuizen.

Knelpunten:

/

Wensbeeld

Figuur: Bestaande toestand

- #### Schans Tallaart
- : fortdomein
 - : water
 - : vegetatie/bomen
 - : weg
 - : pad voetgangers
 - : talud
 - : fortrestanten zichtbaar
 - : fortrestanten ondergronds
 - : bebouwing
 - : ingang

Luchtfoto

Fort Koningshooikt

Adres:
Donderheide 3, Lier

Eigendom:
Privébezit.

Contact:
Werner Van Gijssel: Werner.vangijssel@lier.be (03 800 05 59)

Status:
/

Beheerovereenkomst:
/

Historische beschouwing

Defensiesysteem, ligging:

Buitenlinie. In de Tweede Wereldoorlog heeft het fort geen actie gevoerd. In WO II was het fort onderdeel van de KW-linie.

Periode, ontwikkeling:

Aanleg en bouw 1907-1908.
Anti-tankbeveiliging aangebracht in 1939-1940.

Primaire relatie/acces:

Het fort ligt direct aan de Donderheide. Deze weg takt aan op de Beukheuvel, de weg die vanuit het fort onder vuur kon worden genomen.

Ruimtelijke context en herkenbaarheid:

Het fortdomein is duidelijk herkenbaar door de ligging in een agrarische omgeving. Vanwege de gracht, de toegangsbrug en de traditorebatterij daarachter is het fort eveneens goed herkenbaar.

Bebouwing:

Bebouwing van ongewapend beton op vrijwel rechthoekig forteiland. Fort van de 1ste orde met samengevoegde caponnières.
Buitenglacijs is goed zichtbaar, in gebruik als bouwland.

Specifieke karakteristiek/bijzonderheden:

Goed zichtbaar zijn de toegangsbrug en de traditorebatterij daarachter, voorzien van pleisterwerk met blokken op de hoeken. Boven de rondboogvormige toegang het bouwjaar '1908'. Artillerie inslaggaten te zien.
Zaal met muurschilderingen van militairen in het fort en omgeving. Restanten van munitieliften.

Gaafheid, huidige staat:

Fortgracht intact. Bebouwing is redelijk intact, maar verwaarloosd.
Op het forteiland is een motorcross circuit aangelegd. Beplanting alleen langs de randen van het forteiland. Veel kleine gebouwtjes zijn toegevoegd.

Transformaties:

Het forteiland is overdekt met slingerende wegen en paden. Binnen langs de fortgracht zijn vissershutjes gebouwd, op het eiland zelf her en der nieuwbouw, o.a. een 'skihut' en een feestzaal.

Info:

Robert Gils, Vesting Antwerpen, Deel 2, De Pantservesting 1885 – 1914, Erpe 1998
Bart Legroux, Fort Breendonk, bouw en militair concept 1906-1914, 2005
<http://inventaris.vioe.be/dibe/relict/85563>
<http://www.airsoftadventure.be/>
<http://www.fortkoningshooikt.be/>
www.Fortenvanbelgie.be

Bestaande toestand

Ruimtelijke context:

Het fort is omgeven door een landschap met een intensieve landbouw met o.a. veel serreteelt, verschillende woonlinten en enkele kleinere bossen. In het oosten sluit het fort wel direct aan bij het 40 ha grootte bosgebied van de Brede Zijpe. De ecologische verbindingen met de grotere corridors als het valleigebied van de Grote Nete in het noorden en het valleigebied van de Dijle in het zuiden staat onder druk door de verdere versnippering van het landschap.

Gebruik:

Het fort doet dienst als vleermuizen overwinteringsgebied.
Het wordt gebruikt voor avonturen-en paintballarrangementen. Het staat bekend onder de naam Fort Knox. Een deel van het fort (keelfront) is in gebruik als taverne/dancing. De kruitkamer in het keelfrontgedeelte is recent in gebruik genomen als lokaal voor een airsoftclub. In de zomerperiode wordt het bovengronds deel binnen de fortgracht vrij intensief recreatief gebruikt met onder meer motorcross en airsoft (beide vergund). Op de fortgracht is er een visclub actief.
Bestemming gewestplan: gebied voor dagrecreatie (0401). Het fort is in habitatrichtlijngebied gelegen

Toegankelijkheid:

Het fortdomein van Koningshooikt wordt ontsloten via de Donderheide en is met de wagen vlot bereikbaar via de Mechelbaan en Beukheuvel vanuit Koningshooikt. Het fort is niet vrij toegankelijk voor het publiek.

Vegetaties:

- Bos: kleinere boszones aanwezig
- Grasland: open delen bestaan weinig ontwikkeld mesofiel grasland (glanshaververbond). Er is een begroeide oude muur aanwezig
- Fortgracht: eutrofe plas. Opp.: 4,55 ha
- Bijz. soorten: /

Vleermuizen:

Een overwinteringspopulatie tot 135 dieren met vooral Baard/Brandts vleermuis, Grootoorvleermuis en beperkter Watervleermuis, Franjestaart en enkele ex. Ingekorven vleermuis. De vleermuizen overwinteren verspreid over het fort. Gegevens van het voorkomen van vleermuizen tijdens de zomer en in de zwermp periode ontbreken.

Overige fauna:

/

Ecologische waardering:

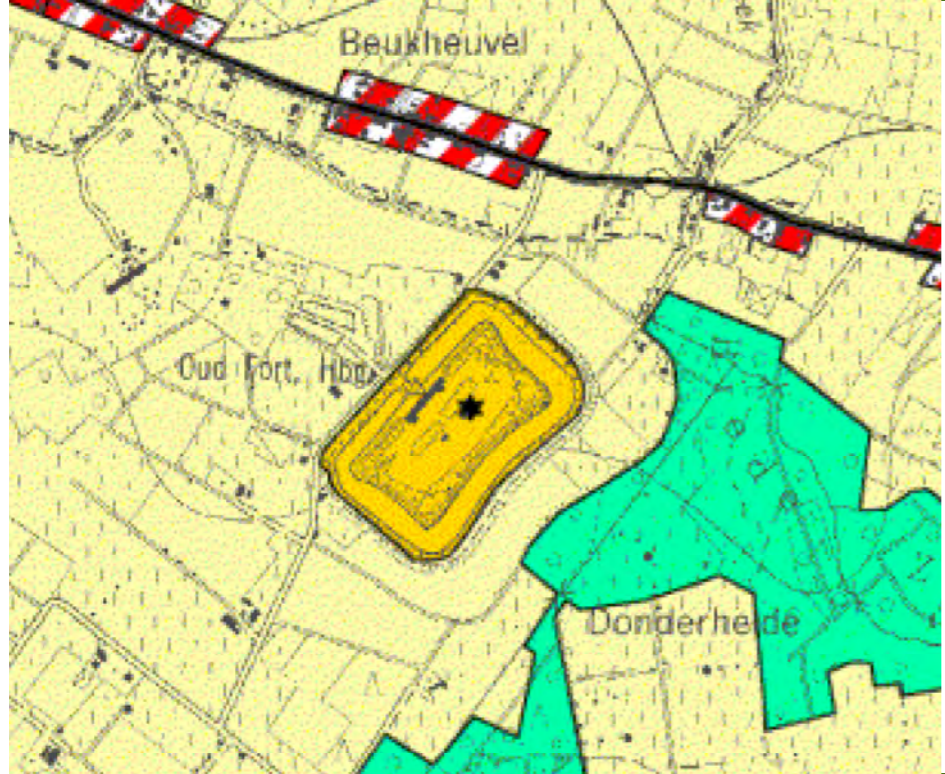
Belangrijk fort als overwinteringsplaats voor vleermuizen en interessant ecologisch element in vrij versnipperd agrarisch landschap.

Knelpunten:

- Verstoring door ongewenste betreding tijdens de wintermaanden.
- Aanwezigheid van talrijke vissershuisjes langs de fortgracht.

Gewestplan **Luchtfoto**

Wensbeeld

Figuur Bestaande toestand

- Fort Koningshooikt**
- : fortdomein
 - : water
 - : vegetatie/bomen
 - : weg
 - : pad voetgangers
 - : talud
 - : fortrestanten zichtbaar
 - : fortrestanten ondergronds
 - : motocross circuit
 - : vissershutjes
 - : ingang

Schans Bosbeek

Adres:
Bosbeekweg z.n., Sint-Katelijne-Waver

Eigendom:
Privébezit.

Contact:
Gemeente St-Katelijne-Waver: Kristin Iliens (015 30 50 32)

Status:
Beschermd monument, object nr. OA002614

Beheerovereenkomst:
/

Historische beschouwing

Defensiesysteem, ligging:

Een van de redoutes tussen de forten van de Buitenlinie. Tussen de forten van Sint-Katelijne-Waver en Koningshooikt werden vanwege de terreingesteldheid twee halve schansen gebouwd in plaats van een gewone, Bosbeek en Dorpveld.

Periode, ontwikkeling:

Aanleg en bouw 1909 – 1912.

Primaire relatie/acces:

De schans ligt aan het eind van de Bosbeekweg. Samen met de schans Dorpveld sloot Bosbeek de tussenliggende Lemanstraat af.

Ruimtelijke context en herkenbaarheid:

Toegang is vrijwel dichtgeplant. Het schansdomein is gemakkelijk herkenbaar, maar niet van veraf zichtbaar.

Bebouwing:

Halve schans, bebouwing van metselwerk en ongewapend beton op ellipsvormig forteiland.

Specifieke karakteristiek/bijzonderheden:

Redoute Bosbeek is, net als Dorpveld, ontworpen als asymmetrische 'halve schans'.

Gaafheid, huidige staat:

Gracht grotendeels aanwezig, hoofdgebouw ook, lijkt in slechte staat. Er zijn 2 bunkers aanwezig.

Transformaties:

Info:

Robert Gils, Vesting Antwerpen, Deel 2, De Pantservesting 1885 – 1914, Erpe 1998

Bestaande toestand

Ruimtelijke context:

Vlakbij het dorpscentrum van Sint-Katelijne-Waver gelegen en tussen het fort van Koningshooikt en de schans van Dorpveld. Buiten de omringende lintbebouwing, ligt er in het westen een belangrijke KMO-zone en in het omliggende agrarische landschap bevinden zich diverse glastuinbouwbedrijven. Ten oosten ligt het bosgebied van de Gasthuisvelden.

Gebruik:

De geschutskoepel is in gebruik als stal voor schapen en pluimvee. Bestemming gewestplan: gebied voor verblijfrecreatie (0402).

Toegankelijkheid:

Het schansdomein ligt vlakbij de N105 en wordt ontsloten door de Wilsonstraat en de Bosbeekweg. Het domein is privé-eigendom en is in principe niet toegankelijk. Er loopt een wandelpad rondom de schansgracht.

Vegetaties:

- Bos: het schansdomein is nagenoeg volledig bebost
- Grasland: /
- Fortgracht: omwalling aanwezig. Opp.: 0,5 ha
- Bijz. soorten: /

Vleermuizen:

Er overwinteren een 20-tal vleermuizen in de schans met vooral Baard/Brandts vleermuis en Grootoorvleermuis, maar ook Franjestaart en Watervleermuis.

Overige fauna:

/

Ecologische waardering:

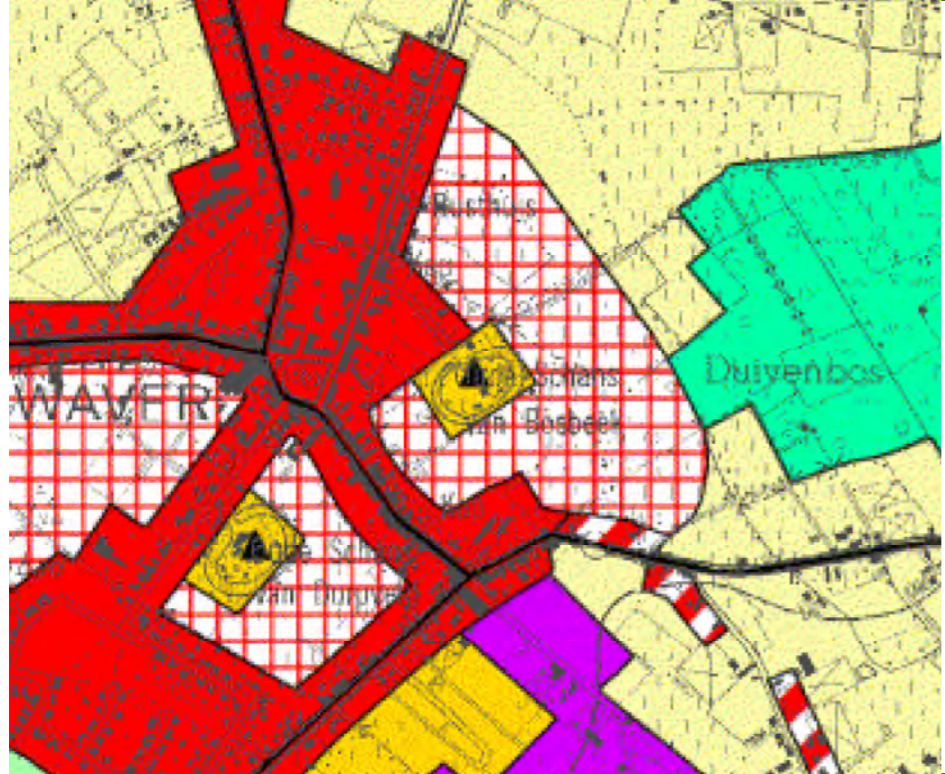
Belang als overwinteringsplaats is matig maar wel belangrijk als onderdeel van overwinteringsplaatsen in fortengordel.

Knelpunten:

/

Gewestplan Luchtfoto

Wensbeeld

Figuur: Bestaande toestand

Schans Bosbeek

- : fortdomein
- : water
- : vegetatie/bomen
- : weg
- : pad voetgangers
- : talud
- : fortrestanten zichtbaar
- : fortrestanten ondergronds
- : ingang

Luchtfoto

Schans Dorpveld

Adres:
Generaal Deschachtstraat 15A, Sint Katelijne-Waver

Eigendom:
Privébezit.

Status:
/

Contact:
Gemeente St-Katelijne-Waver: Kristin Iliens (015 30 50 32)

Beheerovereenkomst:
/

Historische beschouwing

Defensiesysteem, ligging:

Een van de redoutes tussen de forten van de Buitenlinie. Tussen de forten van Sint-Katelijne-Waver en Koningshooikt werden vanwege de terreingesteldheid twee halve schansen gebouwd in plaats van een gewone, Bosbeek en Dorpveld.

Periode, ontwikkeling:

Aanleg en bouw 1909 – 1912.

Primaire relatie/acces:

De schans is via een toegangspad gekoppeld aan de Generaal Deschachtstraat. Samen met de schans Bosbeek sloot Dorpveld de tussenliggende Lemanstraat af.

Ruimtelijke context en herkenbaarheid:

Het schansdomein is vanop de openbare weg niet zichtbaar en ligt verscholen in woongebied. De oorspronkelijke ruimtelijke context van twee schans die een tussenliggende weg afsluiten, is niet gewijzigd. Wel is de bebouwing verdicht.

Bebouwing:

Halve schans, bebouwing van metselwerk en ongewapend beton op ellipsvormig forteiland.

Specifieke karakteristiek/bijzonderheden:

Redoute Bosbeek is, net als Dorpveld, ontworpen als asymmetrische 'halve schans'. In 1914 lag fort Sint-Katelijne-Waver in het centrum van de Duitse aanval. Dorpveld hield een week stand. Ter herinnering aan de bemanning van de schans in 1914 werd in 1931 naast de ingangspoort een monument opgericht.

Gaafheid, huidige staat:

De fortgracht is aanwezig, het fortgebouw ook, vrij goed onderhouden.

Transformaties:

Op het forteiland zijn enkele (recreatie?)huizen gebouwd, die in een parkachtig landschap staan. Het geheel oogt goed onderhouden. Het bouwjaar van de woningen dateert voornamelijk van de 2de helft jaren '70.

Info:

<http://inventaris.vioe.be/dibe/relict/200698>
Robert Gils, Vesting Antwerpen, Deel 2, De Pantservesting 1885 – 1914, Erpe 1998

Bestaande toestand

Ruimtelijke context:

Vlakbij het dorpscentrum van Sint-Katelijne-Waver gelegen en tussen het gelijknamige fort en de schans van Bosbeek. Buiten de omringende lintbebouwing, ligt er in het westen een belangrijke KMO-zone en in het omliggende agrarische landschap bevinden zich diverse glastuinbouwbedrijven.

Gebruik:

Er is permanente bewoning aanwezig. De oprichting van de woningen was wellicht bedoeld als vakantiewoningen, maar is niet als dusdanig in gebruik. Op 15 november 1931 werd aan de schans van Dorpveld een oorlogsmonument ingehuldigd. Er kwam een jaarlijkse plechtigheid voor de overledenen. Deze vindt nu plaats op de laatste zondag van september. Bestemming gewestplan: gebied voor verblijfrecreatie (0402).

Toegankelijkheid:

Het schansdomein ligt aan de N105 en wordt ontsloten door de Generaal Deschachtstraat. Het ligt vlakbij het dorpsplein van Sint-Katelijne Waver. Het domein is privébezit, dus in principe niet toegankelijk.

Vegetaties:

- Bos: schansdomein is nagenoeg volledig bebost
- Grasland: /
- Fortgracht: /
- Bijz. soorten: /

Vleermuizen:

Er overwinteren een 10-tal vleermuizen waarvan vooral Grootoorvleermuizen en enkele Watervleermuizen, tevens Baard/Brandts vleermuis, Franjestaart en Gewone dwergvleermuis. De dieren overwinteren zowel in de schans als in de bijhorende bunkers.

Overige fauna:

/

Ecologische waardering:

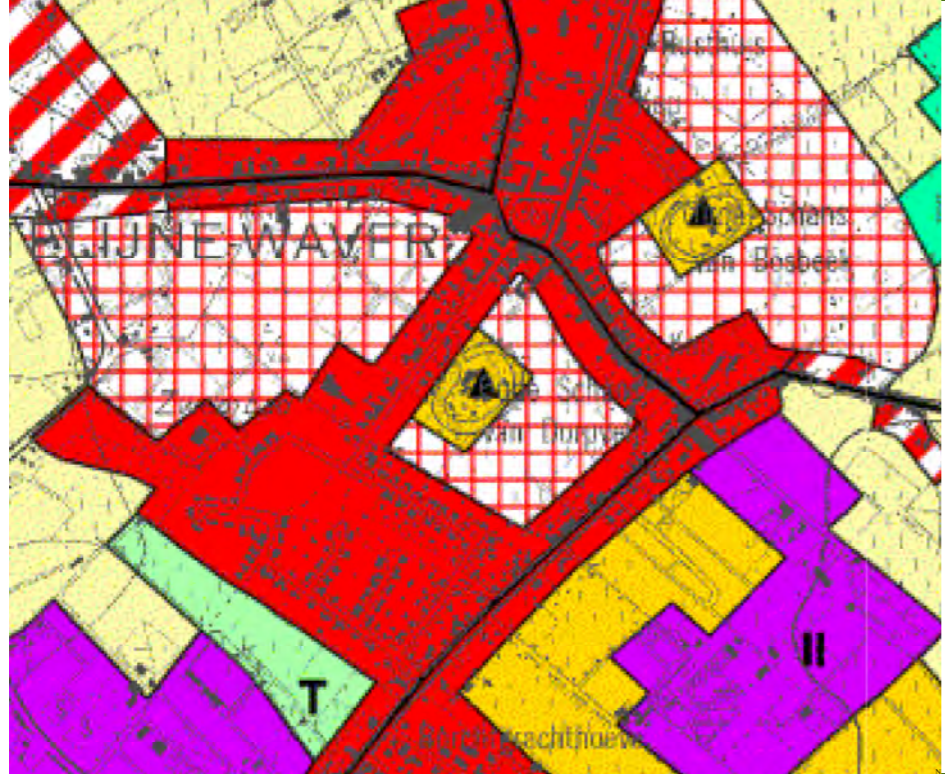
Belang als overwinteringsplaats is matig maar wel belangrijk als onderdeel van overwinteringsplaatsen in fortengordel.

Knelpunten:

/

Gewestplan **Luchtfoto**

Wensbeeld

Figuur: Bestaande toestand

- Fort Dorpveld**
- : fortdomein
 - : water
 - : vegetatie/bomen
 - : weg
 - : pad voetgangers
 - : talud
 - : fortrestanten zichtbaar
 - : fortrestanten ondergronds
 - : bebouwing
 - : ingang

Fort Sint-Katelijne-Waver

Adres:

Fortsesteenweg z.n., Sint-Katelijne-Waver

Eigendom:

Privébezit.

Status:

/

Contact:

Kristin Iliens (015 30 50 32)

Beheerovereenkomst:

/

Historische beschouwing

Defensiesysteem, ligging:

Het fort maakt deel uit van de Buitenlinie.

Periode, ontwikkeling:

1906-1914.

Primaire relatie/acces:**Ruimtelijke context en herkenbaarheid:**

Rond het gehele forteiland is een weg gelegd, de Vestinglaan, met woonhuizen erlangs. Aan de keelzijde ligt een bedrijventerrein. Daar de buitenzijde van de gracht volledig ombouwd is met woningen en industrieterreinen, is het fort domein vanop de openbare weg zeer moeilijk herkenbaar en wordt het fort visueel aan het landschap onttrokken. In de nabije omgeving van het fort, geeft de bosrand en de privétuinen die aan het fort grenzen, het fort een zeer gesloten karakter.

Bebouwing:

Bebouwing van ongewapend beton op trapeziumvormig forteiland. Fort van de 1ste orde met gedetacheerde reverscaponnière, die op een 'eilandje' voor het fort ligt. Goed zichtbaar zijn de toegangsbrug en de traditorebatterij daarachter, voorzien van pleisterwerk met blokken op de hoeken. Het enige andere fort van

dit type is fort 's Gravenwezel.

Specifieke karakteristiek/bijzonderheden:**Gaafheid, huidige staat:**

De fortgracht is intact. De wallen zijn bebouwd met woningen. Het fortgebouw zelf is zwaar gebombardeerd, waardoor het grotendeels in zeer slechte bouwkundige toestand verkeerd.

Transformaties:

Op het forteiland is een heel aantal huizen nieuw gebouwd, onderling verbonden door een weg. Het bouwjaar van de woningen is vooral te situeren 2de helft jaren '60, 1ste helft jaren '70.

Info:

Robert Gils, Vesting Antwerpen, Deel 2, De Pantservesting 1885 – 1914, Erpe 1998

Bart Legroux, Fort Breendonk, bouw en militair concept 1906-1914, 2005

Bestaande toestand

Ruimtelijke context:

Grenzend aan de KMO-zone van Sint-Katelijne-Waver (tuinbouwveiling) in het noordoosten en meer open landbouwgebied (incl. serres) in het zuidwesten. De KMO-zone is een industriegebied volgens het gewestplan. Het landbouwgebied in het zuidwesten is door de Afbakening van het Regionaal Stedelijk Gebied (gewestelijk RUP) deels herbestemd naar een zone voor Agro-industrie. Rondom de fortgracht is een strook met bebouwing.

Gebruik:

Volgens de codex RO zullen de meeste woningen vergund moeten geacht worden gelet op hun bouwjaar. Er is permanente bewoning. Bestemming gewestplan: woongebied met landelijk karakter (0102) en gebied voor verblijfrecreatie (0402)

Toegankelijkheid:

Het fort domein is gelegen tussen de Mechelsesteenweg en de Heisbroekweg. De ontsluiting gebeurt via de Strijbroek. De oorspronkelijke fortingang is nog in gebruik. Er loopt een baan, de Vestinglaan, rondom de buitenzijde van de fortgracht.

Vegetaties:

- Bos: bovengrondse delen zijn grotendeels woongebied met boomrijke tuinen
- Grasland: /
- Fortgracht: eutrofe plas. Opp.: 4,7 ha
- Bijz. soorten: /

Vleermuizen:

Er overwinteren een 90-tal vleermuizen in het fort met vooral Baard/Brandtsvleermuis en Watervleermuis en Gewone grootoorvleermuis. Sporadisch ook Gewone dwergvleermuis en Meervleermuis. Geen gegevens bekend over zwerm- en zomerperiode.

Overige fauna:

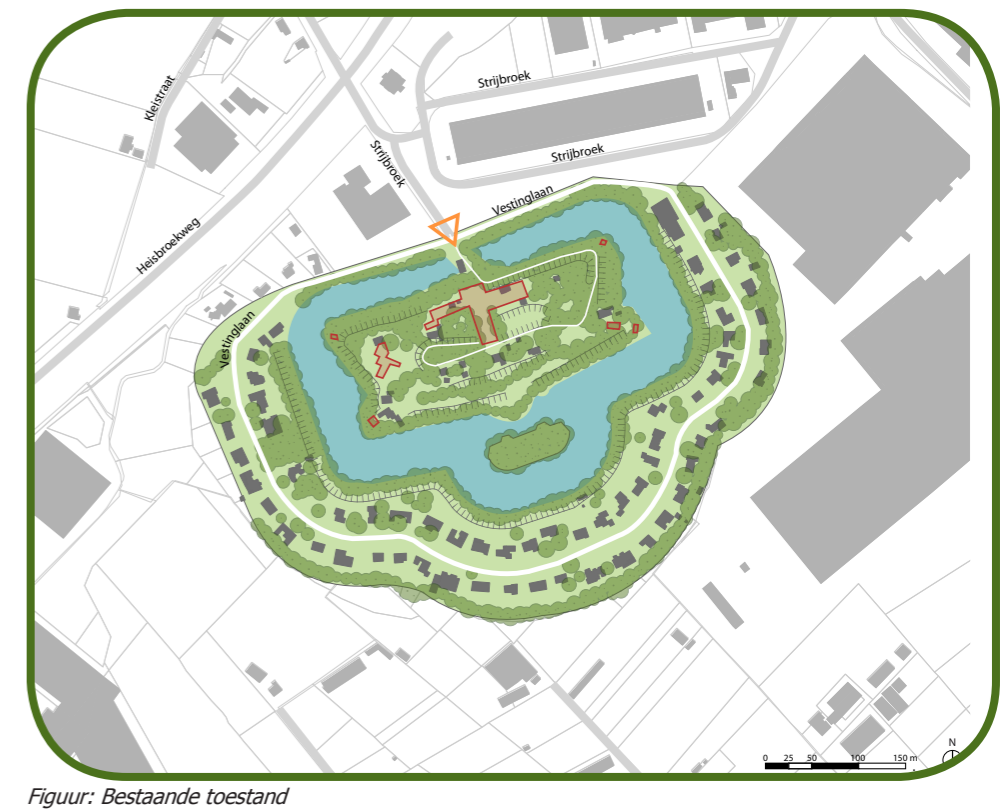
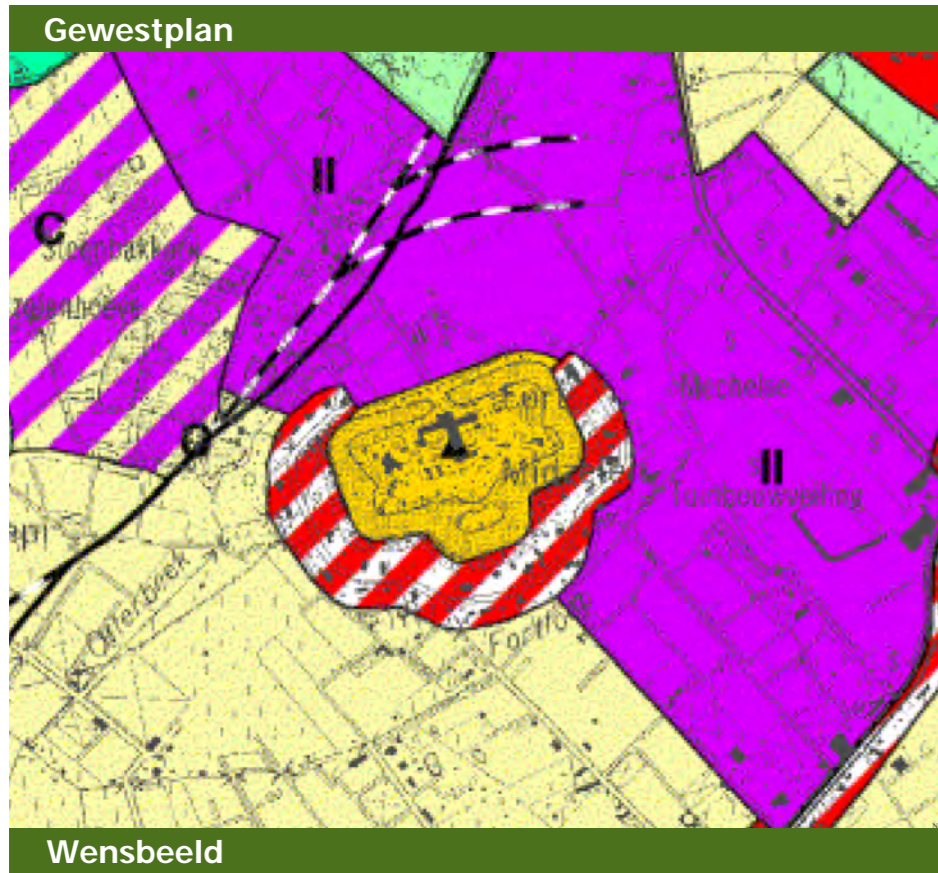
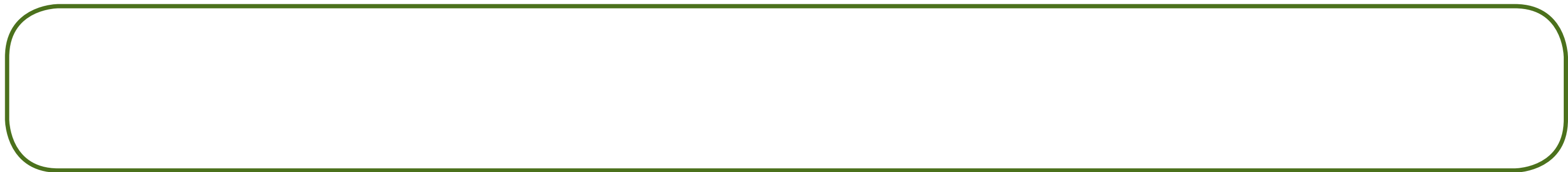
/

Ecologische waardering:

Een fort dat ondanks een minder gunstige ligging nog een aanzienlijk aantal vleermuizen herbergt.

Knelpunten:

Verstoring door illegale toegang en sluikstort in de fortgebouwen. Het linker keelfrongebouw is dichtgemetseld en wordt als actieve beerput gebruikt door de woonst daarboven. Verlichting en insluiting door KMO-zone bemoeilijkt ecologische verbinding naar het noorden en het oosten.

- Fort St. Katalijne Waver**
- : fortdomein
 - : water
 - : vegetatie/bomen
 - : weg
 - : pad voetgangers
 - : talud
 - : fortrestanten zichtbaar
 - : fortrestanten ondergronds
 - : bebouwing
 - : ingang

Fortje Duffel

Adres:
Mechelsebaan z.n., Duffel

Eigendom:
Kempens Landschap vzw.

Status:
Voorlopig beschermd als monument .

Contact:
Kempens Landschap, info@skl.provant.be, 015 22 82 30

Beheerovereenkomst:
?

Historische beschouwing

Defensiesysteem, ligging:

Deel van de Buitenlinie. Het fortje is een "redoute du chemin de fer" of "spoorwegfortje", ter versterking van de Rupel-Netelijn. Het fortje was bedoeld om de spoorweg Antwerpen – Brussel af te kunnen sluiten.

Periode, ontwikkeling:

1886-1888, in 1889-1891 uitgerust met koepels.

Primaire relatie/acces:

Het fort ligt direct aan de Mechelsebaan. De spoorbaan Antwerpen – Brussel ligt aan de oostkant, door de vele bomen is er geen onderlinge visuele relatie. Ook de Mechelsebaan/Liersesteenweg kon door het fort bestreken worden.

Ruimtelijke context en herkenbaarheid:

Ter hoogte van het fort is de Mechelsebaan verlegd; het oude tracé is aan de westkant van de N14 aanwezig. Een aantal woonhuizen aan de N14 staat dichtbij de fortgracht. Tussen de N14 en de spoorbaan ligt gedeeltelijk open, gedeeltelijk bebost gebied.

Bebouwing:

Hybride fort, op vrijwel vierhoekig forteiland met gracht rondom. De bebouwing heeft bakstenen muren, betonnen gewelven, pantserkoepels en hoge wallen.

Specifieke karakteristiek/bijzonderheden:

Langgerekte kazernegebouwen liggen midden op het forteiland aan weerszijden van een smal, open binnenplein. Opvallend hoge wallen. Bedekte weg en glacis ontbreken. Het fort had strategische bosjes, daarom is het niet beschadigd door de Duitsers. Deze liggen nu nog tussen het fort en de spoorweg.

Gaafheid, huidige staat:

De fortgracht is intact. De bebouwing is redelijk gaaf, maar deels in slechte staat/ruïneus. Tijdens WOI zijn de koepels en de kazematten zwaar beschadigd door terugtrekkende Belgische troepen.

Transformaties:

Tijdens het interbellum werd er een kleine mitrailleurbunker opgericht op het hoofdfront. Een dam vormt nu de toegang, ernaast zijn de brugpijlers nog aanwezig, het dek is verdwenen.

Info:

<http://inventaris.vioe.be/dibe/relict/2671>
Robert Gils, Vesting Antwerpen, Deel 2, De Pantservesting 1885 – 1914, Erpe 1998
Bouwtekeningen (incl. doorsnedes) bij Simon Stevin Centrum
Versele Roland, Het spoorwegfortje van Duffel, België onder de wapens 29, Erpe, 2006

Bestaande toestand

Ruimtelijke context:

Het fort is gelegen in een versnipperd landschap met woonlinten, intensief landbouwzones en kleinere bossen. De N14 loopt op de westgrens van het fort en vormt een barrière naar het valleigebied van de Grote Nete. In noordelijke richting is het valleigebied via de spoorweg en enkele bosjes met minder barrières te bereiken. Ten oosten van de spoorweg is een intensief landbouwgebied aanwezig met veel serreteelt (nachtelijke verlichting kan hier voor verstoring zorgen). Tussen het Fort Duffel en Fort Walem is nog een kleinschalig landschap aanwezig dat beperkt wordt verstoord door enkele barrières als wegen en woonlinten. In hoeverre er uitwisseling is van vleermuizen tussen beide forten is niet gekend.

Gebruik:

Recent in gebruik genomen als parkgebied. Er werden onlangs bouwaanvragen goedgekeurd voor de vernieuwing van de toegangsbrug, en bouwtechnische renovaties aan het fortgebouw. Verder is het gebied bestemd voor zachte recreatie.

Bestemming gewestplan: parkgebied (0500).

Toegankelijkheid:

Het fortdomein ligt tussen de Mechelsebaan en een spoorweg. Het fort is momenteel niet toegankelijk. In het ontwerpbeheerplan wordt binnen de fortgracht een bovengronds wandelpad voorzien en wordt het centraal deel van het fort zelf jaarrond opgesteld en delen errond onder begeleiding. Een aantal delen zoals de centrale gang, de linkerhefkoepel, ... blijven ontoegankelijk (zie voor details Uitgebreid Bosbeheerplan).

Vegetaties:

- Bos: het fortdomein is nagenoeg volledig bedekt met matig ontwikkeld eiken-berkenbos met veel Amerikaanse vogelkers in de struiklaag. Op de rand van de fortgracht is er een strook met Zwarte els aanwezig.
- Grasland: centraal zijn er elementen van heischraal grasland aanwezig.
- Fortgracht: eutrofe plas met natuurlijke oevers (habitattypen 3150), aanwezig invasieve waterplanten Waterteunisbloem en Grote waternavel werden in 2009 verwijderd. Opp.: 3,47 ha
- Bijz. soorten: Kikkerbeet in fortgracht, Eekhoorn- en Tandjesgras in schraal grasland.

Vleermuizen:

Een overwinteringspopulatie met 53 dieren (2008) en een gemiddelde van 32 dieren over de laatste 5 jaren (sinds 2006) met vooral Watervleermuis en beperkte Baard/Brandts vleermuis en enkele Franjestaarten en Grootoorvleermuizen. Tevens een kleine populatie Ingekorven vleermuizen. Overwinterende dieren worden verspreid over nagenoeg het volledige fort aangetroffen met enkele ruimtes met een grotere dichtheid zoals de linkerhefkoepel. In de periode juni-september 2009 werd een uitgebreid onderzoek gedaan naar zomer- en paarverblijfplaatsen en zwermgedrag in het fort (Van der Wijden B., 2009). Een zomerkolonie werd er niet aangetroffen, wel zijn er waarnemingen tot 2001 van een kolonie Watervleermuizen. Er werd op basis van vangstgegevens vastgesteld dat het fort een zwermlocatie en paarverblijfplaats is voor Watervleermuis, Baardvleermuis, Brandts vleermuis, Gewone grootoorvleermuis, Franjestaart en Gewone dwergvleermuis. Verder

werden ook nog Ruige dwergvleermuis, Rosse vleermuis en Laatzvlieger in de onmiddellijke omgeving van het fort waargenomen. Recent onderzoek (2010) toonde zwermgedrag aan van ook Ingekorven vleermuis in het fort van Duffel.

Overige fauna:

Aanwezigheid van Levenbarende hagedis.

Ecologische waardering:

Een matig belangrijke overwinteringsplaats voor vleermuizen met nog goede potentie gezien gunstige ligging. Er zijn enkele interessante heischrale relicten aanwezig en goede potentie in fortgracht ontwikkeling aquatische vegetaties.

Knelpunten:

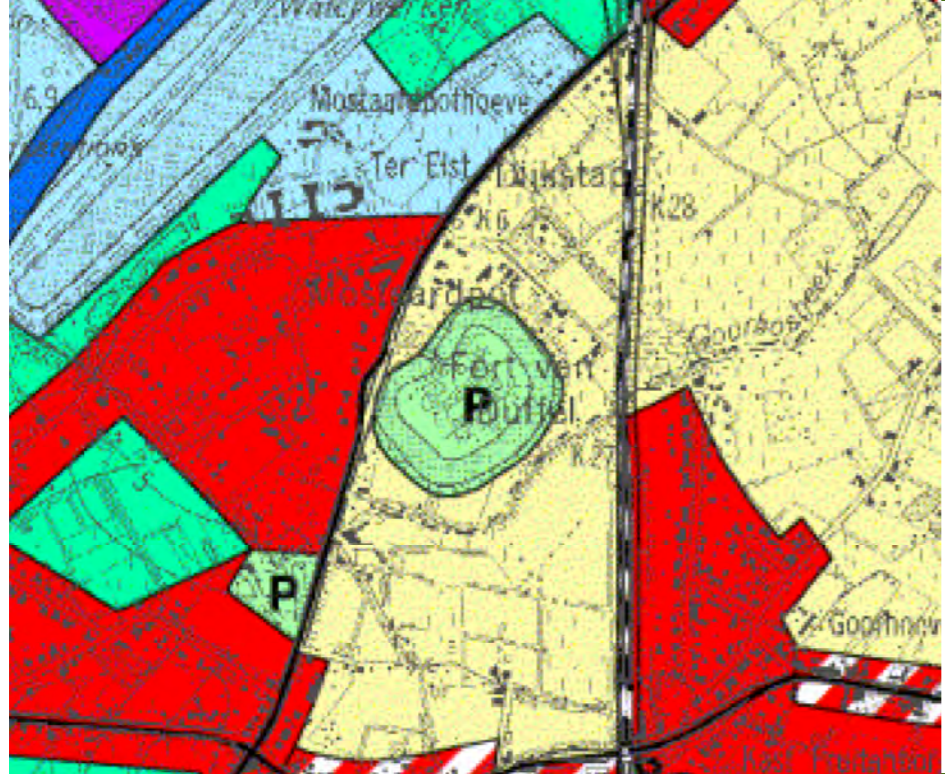
Er dient een evenwicht gezocht te worden tussen natuur-, cultuur- en recreatieve waarde.

Beleid:

Er is een definitief bosbeheerplan (Dienst Duurzaam Milieu- en Natuurbeleid (2011): Uitgebreid bosbeheerplan fort van Duffel. In opdracht van Kempens Landschap vzw. Provincie Antwerpen). Er werd ook een Passende beoordeling m.b.t. inrichting van het fort opgesteld (Verkem S., 2010).

Gewestplan

Wensbeeld

Luchtfoto

Figuur: Bestaande toestand

- Schans Duffel
- : fortdomein
 - : water
 - : vegetatie/bomen
 - : weg
 - : pad voetgangers
 - : talud
 - : fortrestanten zichtbaar
 - : fortrestanten ondergronds
 - : spoorweg Antwerpen-Gent
 - : bebouwing
 - : ingang

Luchtfoto

Fort Walem

Adres:
Koning Albertstraat z.n., Mechelen

Eigendom:
Natuurpunt Beheer vzw (kern Mechelen).

Contact:
Bezoekerscentrum Mechels Rivierengebied, Muizenhoekstraat 7, Muizen,
bc.mechelsrivierengebied@natuurpunt.be, 015/43 61 09

Status:
Beschermd monument, object nr. OA000693

Beheerovereenkomst:
Het fort wordt beheerd door Natuurpunt sinds april 2009.

Historische beschouwing

Defensiesysteem, ligging:

Fort Walem maakt deel uit van de Buitenlinie. Het werd gebouwd als een van de vroege sperforten, als bruggehoofd in de Rupel-Netelijn, samen met fort Lier. Het fort moest de weg Antwerpen-Mechelen onder vuur houden.

Periode, ontwikkeling:

Aanleg en bouw 1878-1883. In 1891-1900 wordt het omgebouwd tot pantserfort en met beton versterkt. Bij de belegering in 1914 is het fort ernstig beschadigd.

Primaire relatie/acces:

Het fort verdedigde de straatweg Antwerpen – Mechelen, de (rechtgetrokken) Koning Albertstraat (N1) en ligt direct daaraan.

Ruimtelijke context en herkenbaarheid:

Vanaf de straatweg is het fort duidelijk herkenbaar. Ten oosten van het fort is het oorspronkelijke landelijk gebied bewaard gebleven, verder wordt het fort omgeven door vrij recente bebouwing en bedrijven. Tevens staat op het fort een toren als gedenkteken aan de gevallen soldaten.

Bebouwing:

Hybride fort uitgevoerd in baksteen, versterkt met een betonlaag. Het forteiland

heeft een trapeziumvorm. Boven de reduit-ingang een gevelsteen met bouwjaar '1878'. Het fort heeft geen reduit; op het binnenplein werd een infanteriekazerne bijgebouwd. Het lijkt op fort Lier.

Specifieke karakteristiek/bijzonderheden:

Fort Walem is vrijwel identiek aan fort Lier. Het fort is uitgerust met hoge wallen. Het heeft niet alleen een caponnière aan het hoofdfront, maar ook een keelcaponnière. Het buitenglacijs is met bomen beplant. Walem is bekend omdat de manschappen in september 1914 vijf dagen stand hielden tegen de vijand. Op het forteiland staat een gedenkteken voor de slachtoffers.

Gaafheid, huidige staat:

Een deel van de gracht is gedempt. Verder is de gracht vrij gaaf bewaard. Het fort werd tijdens WO I gebombardeerd. Rechter halve caponnière, ingang linker halve caponnière, deel hoofdfrontgebouw en deel infanteriekazerne werden zwaar beschadigd. De hoofdcaponnière werd volledig opgeblazen. Reservepoterne en keelcaponnière zijn nadien afgebroken.

Transformaties:

Door diverse postbellum gebruik onderging de infanteriekazerne wijzigingen. Ten tijde van de wereldtentoonstelling van 1958 werd de weg die naast het fort

loopt rechtgetrokken. Hierdoor werd een deel van de gracht gedempt en het eiland verkleind. Het gedeelte van de weg dat niet langer gebruikt werd, werd vermoedelijk daarom omgedoopt tot de huidige "oude baan".

Info:

<http://inventaris.vioe.be/dibe/relict/1696>
Robert Gils, Vesting Antwerpen Deel 1, Bakstenen Schoonheid 1830 – 1885, Erpe 1997
Robert Gils, Vesting Antwerpen, Deel 2, De Pantservesting 1885 – 1914, Erpe 1998

Bestaande toestand

Ruimtelijke context:

Het fort is gelegen in een vrij verstedelijkt gebied ten noorden van Mechelen. Het fort wordt met uitzondering van de westzijde wel van de omgeving afgeschermd door een 50 m brede boszone aan de buitenzijde van de fortgracht. De N1 loopt langs de westgrens van het fort. In zuidoostelijke richting sluit het fort aan bij een omvangrijk industriegebied en vormt de E19 op 700 m ten westen van het fort een barrière naar de meer westelijk gelegen Dijle. In het noorden vormt de dorpskern van Walem een barrière naar het valleigebied van de Nete (die een belangrijke verbinding vormt voor zowel watergebonden als bosgebonden vleermuissoorten), maar in noordwestelijke en vooral in noordoostelijke richting is er nog een kleinschalig landschap aanwezig dat doorloopt tot aan de Nete. In de omgeving van het fort zijn verschillende grotere waterplassen aanwezig. De verbinding naar de Kleine vijver op 500 m van het fort wordt beperkt onderbroken door de N1 en een klein woonlint. Naar het wachtbekken Eekhoven net ten noorden van de Nete is er een verbinding via o.a. het bosgebied van het Kasteel Roosendael. Deze verbinding is niet optimaal door de verlichting van de gebouwen in het kasteelpark. Ook meer oostelijk gelegen waterplassen en bosgebieden langs de Grote Nete zijn zonder belangrijke barrières bereikbaar voor foeragerende en migrerende vleermuizen. In westelijke richting vormt vooral de E19 een belangrijke barrière om de uitgestrekte open ruimte met bossen en waterplassen tussen de Zenne en het Rupelkanaal te bereiken.

Gebruik:

In gebruik als natuurgebied. Het fort is in habitatrictlijngebied gelegen. Bestemming gewestplan: gebied voor gemeenschapsvoorzieningen en openbaar nut (0200), bufferzone (0600) en milieubelastende industrieën (1002).

Toegankelijkheid:

Het fort domein van Walem ligt in de nabijheid van de E19 en wordt ontsloten via de Antwerpsesteenweg N1. Er staat vlakbij de ingang van het fort domein een bushalte (lijn 500). Het fort is niet vrij toegankelijk omdat het bouwvallig is. Natuurpunt afdeling Mechels Rivierengebied plant elk seizoen een geleide wandeling in het fort.

Rondgang:

Er ligt een wandelpad rondom de fortgracht.

Vegetaties:

- Bos: fort grotendeels bebost met gemengd loofhout (dominantie Zomereik)
- Grasland: beperkt aanwezig, (zie erkenningsdossier) en Bramenstruwelen
- Fortgracht: eutrofe plas met natuurlijke oevers (habitattypen 3150) met waardevolle vegetatie met Gele plomp en sterrekroossoorten. Ook Kleine modderkruiper komt er voor. Opp.: 7,70 ha
- Bijz. soorten: er is een inventarisatie van mossen en lichenen uitgevoerd (Natuurpunt vzw, 2001)

Vleermuizen:

Een overwinteringspopulatie tot 65 dieren met vooral Watervleermuis en beperkter Baard/Brandts vleermuis en enkele Franjestaarten. De dieren overwinteren verspreid over het fort, maar voornamelijk in meer bouwvallige (gebombardeerde) delen. De aantallen in het officiersgebouw en de infanteriekazerne (uitgezonderd bijgebouwen) zijn zeer laag – mede doordat grote delen daarvan aan brand te lijden hebben gehad. In 2011 werd er een zomerkolonie van 40 Watervleermuizen vastgesteld. Er zijn zeer beperkte gegevens over zwermgedrag van Watervleermuis, Gewone baardvleermuis, Gewone grootvleermuis, Franjestaart, Ruige dwergvleermuis en Gewone dwergvleermuis in het fort.

Overige fauna:

Kleine modderkruiper in fortgracht, Bruine Korenbout (habitatrictlijn-soort).

Ecologische waardering:

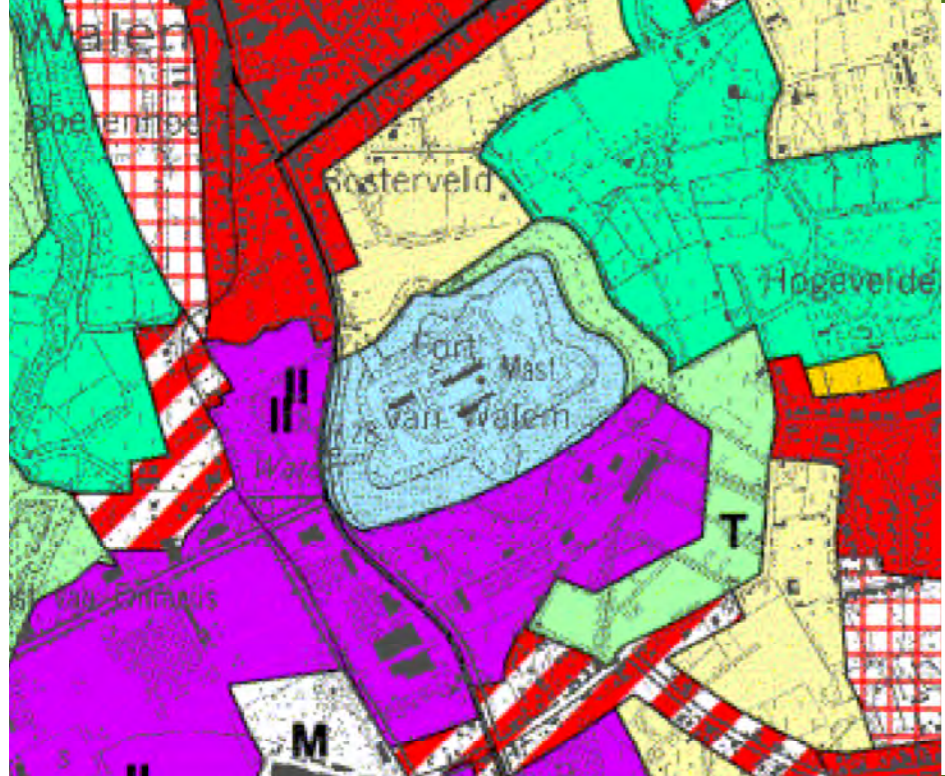
Een vrij belangrijke overwinteringsplaats voor vleermuizen met nog goede potentie gezien gunstige ligging. Belangrijk zomerverblijf wegens vrij grote kolonie Watervleermuizen. De fortgracht is waardevol door het voorkomen van zeldzame vis- en libellensoorten en aanwezige waterplanten. Grasland en Bramenstruwelen zijn van belang voor de Bruine Korenbout.

Knelpunten:

Illegale betreding van het fort.

Gewestplan **Luchtfoto**

Wensbeeld

Figuur: Bestaande toestand

Beleid:
 Passende beoordeling voor inrichtingswerken voor leermuizen in het natuurreservaat Fort van Walem (Stad Mechelen), Natuurpunt Mechelen, 30p. Willems, W. 2011.

Erkenningsdossier Fort Walem, Natuurpunt Mechelen (in ontwerp), Lambeets, K.

- Fort Walem**
- : fortdomein
 - : water
 - : vegetatie/bomen
 - : weg
 - : pad voetgangers
 - : talud
 - : fortrestanten zichtbaar
 - : fortrestanten ondergronds
 - : bebouwing
 - : ingang

